

La situació de la petita pagesia arreu del món

Només un quart de la terra agrícola mundial són finques de dimensions familiars, amb una superfície que evolutivament té tendència a la baixa. Una altra dada interessant: aquestes finques de mida petita suposen el 90% de les totals, entenent que la definició de mida petita canvia segons el país i el continent (20 hectàrees a Argentina és una mida petita, però és enorme per a l'Índia). I finalment, una informació concloent per entendre la importància d'aquestes xifres: són les petites finques les que alimenten la meitat de la població d'aquest planeta.

TEXT: GRAIN¹. IMATGES: RICARDO MARCOS I ISABEL VILLENA

1. Grain és una organització internacional que treballa donant suport a la pagesia i a moviments socials en la seva lluita per aconseguir sistemes alimentaris basats en la biodiversitat i controlats comunitàriament. Podeu conèixer-la millor a www.org. Aquest article d'opinió es basa en les dades de l'informe *Hambrientos de tierra*, que l'organització va publicar el maig de 2014 i que encara es pot descarregar de la seva pàgina web: <https://www.grain.org/e/4956>

Els pagesos i pageses d'arreu del món estan patint les pressions d'una agroindústria conglomerada en l'àmbit planetari. Són grans corporacions que no produeixen, precisament, per alimentar el món, sinó que tenen una dinàmica que empobreix el primer sector. Aquest fenomen produeix la pèrdua de finques i de pagesos en moltes àrees del planeta perquè la concentració de la terra és un fet a escala mundial. Fins i tot en aquells països que durant el segle XX havien dut a terme una reforma agrària ara s'hi està donant una mena de contra-reforma. En alguns casos es tracta directament de l'apropiació de terres per part de multinacionals, en d'altres de l'expansió massiva de plantacions —com la soja a Amèrica Llatina—, i al nostre continent l'expansió del model de la Unió Europea cap a països de l'Est. D'una manera o d'una altra, ja sigui a cop de legislació i de subvenció, a partir de la cessió per part dels governs de terres comunals a les corporacions, o bé imposant cultius industrials, el cert és que les finques familiars estan aguantant una pressió que a vegades les fa desaparèixer.

01. Collita d'arròs a Indonèsia. Ricardo Marcos.

Algunes dades

Argentina va perdre més d'una tercera part de les

Sobre l'acaparament de terres

Agències com el Banc Mundial han estimat que, entre els anys 2008 i 2010, almenys 60 milions d'hectàrees de terres agrícoles fèrtils, més de la meitat de les quals a Àfrica, han estat llogades o venudes a inversionistes estrangers per dur-hi a terme projectes agrícoles de gran escala. Aquests nous projectes agrícoles a gran escala han desallotjat un nombre incalculable de pagesos, de pastors i de pobles indígenes dels seus territoris.

Hambrientos de tierra. Grain. Maig 2014.

seves finques en les dues dècades que van del 1988 al 2008.

Xile va perdre el 15% de les finques agràries, mentre que la mida mitjana de les finques més grans es va doblar, passant de 7.000 hectàrees a 14.000.

A Bangladesh, entre el 1996 i el 2005, el nombre de finques va augmentar un 23% però el nombre de famílies rurals sense terra es va disparar un 44%.

El Japó va perdre el 60% de les seves finques més petites de dues hectàrees entre el 1980 i el 2005.

A Estats Units, el 30% de les finques ha desaparegut en els darrers 50 anys. Mentre que el nombre de granges petites s'ha triplicat, el nombre de granges enormes s'ha quintuplicat gairebé. A la Unió Europea, més de 6 milions de granges van desaparèixer entre els anys 2003 i 2010, la qual cosa va dur el nombre total de finques gairebé al mateix nivell que el 2000, abans de l'entrada de 12 nous estats amb els seus 8,7 milions de pagesos i pageses. Bèlgica, Finlàndia, França, Alemanya i Noruega han perdut el 70% de les seves finques; i Bulgària, Estònia, Eslovàquia i la República Txeca més del 40% només entre el 2003 i el 2010. El cas de Polònia també és significatiu: pràcticament un milió entre el 2005 i el 2010. A tota la Unió Europea, les finques de 100 hectàrees o més representen només el 3% del nombre total de finques, però controlen el 50% de la terra cultivada.

També observem que la pressió de l'augment

de la població està contribuint, de bracet amb la dificultat d'accés a la terra, a disminuir la superfície mitjana de les finques petites en alguns països. A l'Índia, per exemple, aquesta superfície va caure a la meitat entre el 1971 i el 2006. A la Xina, la superfície mitjana cultivada per família es va ensorrar un 25% entre el 1985 i el 2000, tot i que després ha començat a incrementar-se lentament per un procés d'industrialització i concentració de la terra. A Àfrica i Àsia es viuen processos contradictoris. Per una banda les finques es fan més petites quan es divideixen entre els fills de la família, però per altra banda es dona un procés en augment de concentració de la terra. En els països industrialitzats, la mida mitjana de les finques està augmentant però, per contra, no ho està fent la superfície de les finques petites.

Les finques petites són més productives i més sostenibles

Ara bé, probablement el pes més important pel que fa a la reducció de la mida de les finques correspon a l'expansió dels cultius per a ús industrial, demandats per la indústria agroalimentària i també energètica. Les terres passen de dedicar-se a satisfer la demanda i el consum locals a la producció de béns destinats a aquestes indústries. La soja, l'oli de palma, la colza i el sucre han multiplicat la seva superfície per quatre en els darrers 50 anys.

El paper de les corporacions agroalimentàries

Només si coneixem el rol que juguen en l'economia mundial les corporacions agroalimentàries entendrem que el 80% de la gent que passa fam es centri en les àrees rurals i que moltes d'aquestes persones siguin pagesos o treballadors agrícoles sense terra, unes dades ben paradoxals.

Davant d'aquesta situació, no és estrany que arreu s'aixequin organitzacions pageses i indígenes reclamant una redistribució de les terres

A tall de conclusió de l'estat de la pagesia al món:

Avui dia, la gran majoria de les finques del món són petites finques familiars que s'estan tornant cada vegada més petites. Actualment, les petites finques han estat relegades a menys d'una quarta part del total de la terra agrícola mundial.

Estem perdent ràpidament finques i pagesos en molts llocs, en tant que les grans finques es tornen cada vegada més grans.

Les finques familiars i indígenes continuen sent les principals productores d'aliments en el món.

En conjunt, les finques petites són més productives que les grans.

La major part de la pagesia, tant indígena com no indígena, està constituïda per dones.

Hambrientos de tierra. Grain. Maig 2014.

i reformes agràries que els permetin viure de la seva feina. Són lluites que impulsen marxes nacionals, ocupacions de terra jutjades com a il·legals, manifestacions i també protestes de líders comunitaris que a vegades acaben empresonats o, en el pitjor dels casos, assassinats. És una lluita de pocs per a la supervivència de tots, ja que diferents organismes internacionals han reconegut que més de la meitat dels aliments que consumeix la població mundial prové d'aquesta petita pagesia i, especialment, de la feina no reconeguda que fan les dones. Així i tot, quan es tracta d'estratègies per acabar amb la fam al món, les grans institucions continuen alçant la bandera dels transgènics, dels monocultius, de l'agricultura industrial i de la concentració de terres en pro de l'eficiència.

Però si les finques de la petita pagesia només ocupen una quarta part de la superfície mundial en cultiu, com és possible que siguin les principals proveïdores d'aliment? Per dos motius bàsicament. Un d'ells és que són més productives que les grans finques. I no tan sols això, també són més sostenibles mediambientalment. Malgrat que les grans explotacions en general consumeixen més recursos, es situen en les millors terres i tenen accés al reg i a infraestructures, també presenten una menor eficiència tècnica i per tant una menor productivitat. En la majoria dels casos aquest desequilibri és degut al baix índex d'empleats per tal de maximitzar el retorn de la inversió. Les dades recollides ens fan pensar que si totes les explotacions de Kènia tinguessin la mateixa productivitat que les finques més petites d'aquest país, la producció global de Kènia es doblaria; a Amèrica Central i a Ucraïna es triplaria, gairebé; a Hongria i a Tadjikistan augmentaria un 30%, i a Rússia seria sis vegades més alta.

I l'altre motiu és que les finques de la petita pagesia produeixen aliments i no matèries primeres per a processos alimentaris industrials com poden ser la colza o el sucre. Els seus productes es venen en els mercats locals i nacionals, i sovint part del que produeixen no es registra a les estadístiques. Per tant, davant del futur repte d'alimentar una població mundial en creixement, cal retornar el control i els recursos als camperols i als pobles indígenes i executar polítiques agràries que els donin suport. ❁